

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

Notă de informare privind jurisprudența Curții nr. 212

Noiembrie 2017

Merabishvili împotriva Georgiei [MC] - 72508/13

Hotărârea din 28.11.2017 [MC]

Art. 18

Limitarea folosirilor restrângerilor drepturilor

Mentținerea în arest preventiv a liderului unui partid de opoziție cu scopul principal de a culege informații despre subiecte care nu aveau legătură cu infracțiunea de care era suspectat: *încălcare*

În fapt - Reclamantul, fost prim-ministru, era la data desfășurării faptelor liderul celui mai mare partid de opoziție (MNU). Între 2012 și 2013, la puțin timp după venirea la guvernare a mișcării „Visul Georgian” în octombrie 2012, a fost introdusă o acțiune penală împotriva lui pentru abuz de putere și alte infracțiuni. Ținut în arest preventiv până la proces, reclamantul s-a plâns că a fost astfel îndepărtat din viața politică; acesta a afirmat că, într-o noapte din decembrie 2013, a fost scos în secret din celula sa pentru a fi interogată de către procurorul general despre decesul unui fost prim-ministru în 2005 și despre activitățile financiare ale fostului șef al statului. În 2014, acesta a fost declarat vinovat de majoritatea capetelor de acuzare aduse împotriva lui.

Într-o hotărâre din 14 iunie 2016, o cameră a Curții a concluzionat în special că a fost încălcat art. 18 coroborat cu art. 5 § 1, din motivul că arestul preventiv nu fusese utilizat doar în scopul de a-l aduce pe reclamant în fața autorității judiciare competente din motivul suspiciunii rezonabile că a comis infracțiuni, ci și pentru a pune presiune asupra acestuia în legătură cu o investigație care nu avea legătură cu infracțiunile de care era învinuit (a se vedea [Nota de informare nr. 197](#)).

În drept - Marea Cameră a concluzionat în unanimitate că nu a fost încălcat art. 5 § 1 privind arestarea și detenția provizorie a reclamantului și nici art. 5 § 3 în privința primelor decizii judiciare prin care s-a ordonat plasarea lui în detenție, însă a concluzionat că a fost încălcat art. 5 § 3 întrucât, ulterior, prelungirea arestării nu mai era întemeiată pe motive suficiente.

Art. 18 coroborat cu art. 5 § 1: Curtea estimează că este necesar să facă următoarele precizări cu privire la jurisprudența sa.

a) *Precizări introductive - relația dintre art. 18 și celelalte clauze din Convenție* - Pentru consecvență se justifică alinierea utilizării cuvintelor „independent” și „autonom” în cadrul art. 18 cu cea practică în contextul art. 14.

În primul rând, ca și art. 14, art. 18 din Convenție nu are existență independentă; acesta nu poate fi aplicat decât coroborat cu un articol din Convenție sau din Protocoalele acesteia care enunță unul dintre drepturile și libertățile garantate sau definește condițiile în care se poate face derogare.

Această regulă decurge, pe de o parte, din redactarea art. 18, care completează dispoziții precum a doua frază din art. 5 § 1 sau cel de-al doilea paragraf al fiecăruia dintre articolele de la 8 la 11 și, pe de altă parte, din locul acestuia în Convenție, la finalul secțiunii I, care enumeră drepturile și libertățile garantate sau definește posibilitățile de derogare.

În al doilea rând, totuși, art. 18 nu are doar rolul de a preciza sfera de aplicare a clauzelor de restrângere. Acesta interzice de asemenea în mod expres restrângerea drepturilor și a libertăților garantate în alte scopuri decât cele prevăzute de Convenția însăși. În această măsură, acesta are o sferă de aplicare autonomă. În consecință, ca și art. 14, acesta poate fi încălcat fără a fi încălcat articolul cu care este coroborat.

Reiese, de asemenea, din redactarea art. 18 că nu poate exista o încălcare decât dacă dreptul sau libertatea în cauză pot face obiectul unor restricții autorizate de Convenție. Însă simplul fapt că o restricție adusă unei libertăți sau unui drept protejat de Convenție nu îndeplinește toate condițiile clauzei care o permite, nu ridică în mod necesar o problemă din perspectiva art. 18. Examinarea separată a unui capăt de cerere întemeiat pe această dispoziție nu se justifică decât dacă acuzația conform căreia a fost impusă o restricție într-un scop neprevăzut de Convenție se dovedește a fi un aspect fundamental al cauzei.

b) *Cazul unei pluralități de scopuri* - Atunci când o restricție urmărește mai multe scopuri, se poate ca această restricție să fie compatibilă cu dispoziția normativă din Convenție care o autorizează, pentru că aceasta urmărește unul dintre scopurile enunțate de această dispoziție, fiind în același timp incompatibilă cu art. 18, pentru că aceasta vizează în principal un alt scop care nu este prevăzut de Convenție - altfel spus, pentru că acest alt scop este predominant. Dimpotrivă, dacă scopul prevăzut de Convenție este scopul principal, restricția nu încalcă art. 18 chiar dacă aceasta urmărește și un alt scop.

Această interpretare este conformă cu jurisprudența instanțelor interne ale statelor contractante și cu cea a Curții de Justiție a Uniunii Europene, de care Curtea poate ține cont atunci când interpretează Convenția; cu atât mai mult cu cât lucrările pregătitoare ale Convenției arată clar că art. 18 era considerat a fi versiunea din Convenție a noțiunii de „abuz de putere” din dreptul administrativ.

Care scop este predominant într-o anumită cauză depinde de toate circumstanțele cauzei, mai ales de natura și gradul de a fi condamnat al scopului ulterior care se presupune că a fost urmărit. În cazul unei situații continue, nu se poate exclude că răspunsul la această întrebare variază în timp. Trebuie, de asemenea, să se păstreze în minte că obiectivul Convenției este de a proteja și promova idealurile și valorile unei societăți democratice guvernată de principiul supremației dreptului.

c) *Administrarea probelor* - Pentru a stabili dacă exista un scop nedeclarat și dacă acesta avea un caracter predominant, Curtea nu are de urmat reguli speciale ci poate - și trebuie - să își aplice abordarea obișnuită a chestiunii probelor, care comportă trei aspecte: i. sarcina probei nu revine *a priori* uneia sau celeilalte părți iar Curtea poate în special să țină seama de dificultățile cu care se pot confrunta reclamantii și, invers, să tragă concluzii dacă guvernul pârât se abține sau refuză să comunice informații fără a da explicații satisfăcătoare; ii. Criteriul aplicat este cel al probei „dincolo de orice îndoială rezonabilă”; și iii. Curtea are libertatea de a examina nu doar admisibilitatea și relevanța, ci și valoarea probatorie a fiecărui element din dosar. În concluzie, în privința art. 18, Curtea nu are niciun motiv să se limiteze la probe directe sau să aplice un criteriu special de probă.

Conform reclamantului, autoritățile, în speță, au utilizat arestul preventiv în două scopuri nedeclarate. Curtea a examinat pe rând fiecare dintre cele două scopuri pentru a determina dacă unul dintre ele avea caracter predominant.

i. *Cu privire la scopul de a-l exclude pe reclamant de pe scena politică* - Convenția nu prevede un drept ca atare de a nu fi urmărit penal. Problema principală este, deci, cea a

scopului arestării preventive a reclamantului. Or, Curtea nu consideră probe suficiente în această privință:

- nici faptul că au fost inițiate urmăriri penale cu privire la un anumit număr de foști miniștri și alți înalți oficiali din MNU (pe de o parte, membrii guvernelor anterioare nu puteau fi trași la răspundere în timp ce se aflau la putere; pe de altă parte și mai ales, niciun element din dosar nu indică o lipsă de independență a tribunalelor care au hotărât cu privire la arestul preventiv);

- nici locul procedurii, în care nimic nu sugerează că ar fi o formă de *forum shopping* (ședință favorabilă reclamantului) (conformitatea acestuia cu dreptul intern nu a fost, de altfel, contestată);

- nici lacunele deciziilor emise din perspectiva art. 5 § 3;

- nici faptul că instanțele din alte state membre au refuzat extrădarea altor oficiali ai MNU considerând că urmărirea era motivată politic (pe de o parte, faptele nu erau identice; pe de altă parte, acestor instanțe li s-a solicitat să evalueze un risc în viitor, în timp ce Curtea este interesată de fapte din trecut, ceea ce are o incidență asupra aprecierii lor cu privire la elemente circumstanțiale neconcludente). Aceleași considerații se aplică în cazul deciziilor Interpol cu privire la fostul președinte.

ii. *Cu privire la scopul de a pune presiune asupra reclamantului pentru a obține informații fără legătură cu motivele detenției*

a) *Dovada acestui scop*: Fiind sensibilă la natura subsidiară a misiunii sale, Curtea nu poate, fără motive întemeiate, să își asume rolul de examinator principal al acestui fapt, dar poate lua în considerare calitatea investigațiilor interne și orice deficiență care poate afecta procesul decizional.

Relatarea reclamantului - care este detaliată, precisă, consecventă până la sfârșit și coroborată cu elemente indirecte - se preta în parte unei verificări prin mijloace obiective (prezentare pentru recunoaștere, verificarea apelurilor telefonice sau a datelor de la turnuri de telecomunicații, înregistrări video) sau luând declarații de la terțe părți. Or, aceste piste nu au fost explorate.

Elementele înaintate de guvern nu sunt suficient de convingătoare:

- în plan general, trebuie abordate cu prudență cele două investigații desfășurate: prima a fost desfășurată de oficiali ai administrației pe fondul unor dezmințiri formale de către ministrul lor; a doua nu a fost desfășurată decât după pronunțarea hotărârii camerei;

- după o examinare concretă, apare o îndoială cu privire la: afirmația că înregistrările de la unele camere de supraveghere fuseseră distruse automat după 24 de ore; metoda exactă folosită pentru a viziona alte înregistrări (la care avocatul reclamantului nu a avut acces); diferite declarații (fie ale subordonaților persoanelor acuzate, fie ale unor persoane care riscă, la rândul lor, să fie investigate); caracterul probatoriu al datelor din sistemul informatic al autorităților de urmărire în timpul nopții în care a avut loc incidentul;

- absența unei mențiuni în registrele penitenciarului cu privire la scoaterea reclamantului din celula lui este în concordanță cu caracterul secret al presupusei operațiuni.

Trăgând concluzii din aceste elemente și din conduita autorităților, Curtea este convinsă că reclamantul a fost scos în secret din celula sa de penitenciar.

β) *Caracterul predominant al acestui scop* : Dacă privim în ansamblul ei restricția adusă dreptului la libertate al reclamantului, este greu de crezut că obținerea de informații cu

privire la moartea fostului prim-ministru și la conturile bancare ale fostului președinte era scopul principal al măsurii. În fapt, niciun element nu sugerează că arestarea preventivă a reclamantului a fost utilizată într-un astfel de scop în timpul primelor șapte luni.

În speță, totuși, restricția în cauză se analizează într-o situație continuă. Următoarele elemente conduc Curtea spre concluzia că scopul inițial a fost, în cele din urmă, înlocuit de altul: deși la început a fost o investigație pe baza unor motive plauzibile de a-l suspecta pe reclamant că a comis infracțiuni, ulterior a fost vorba de obținerea de informații cu privire la moartea unui fost premier și la conturile bancare ale șefului statului.

Unele dintre aceste elemente aveau legătură cu momentul la care a avut loc incidentul: motivele menținerii reclamantului în detenție provizorie își pierduseră din relevanță; fostul președinte, vizat de mai multe proceduri penale, tocmai plecase din Georgia după încheierea mandatului său; ancheta cu privire la moartea fostului prim-ministru nu părea să progreseze semnificativ.

Alte elemente arată importanța considerabilă pe care o au întrebările cu privire la aceste două persoane pentru autorități. Astfel, guvernul a declarat în ședința în fața Marii Camere că reclamantul avea încă de dat un răspuns la o „întrebare deosebit de importantă” privind acest subiect. Parchetul avea autoritatea de a întrerupe investigațiile care îl priveau pe reclamant și îi promisese că va face acest lucru dacă acesta furniza informațiile cerute, caz în care instanțele ar fi trebuit să închidă procedura penală. Reclamantul a fost condus în secret și într-un mod aparent neregulamentar, în cadrul unei operațiuni clandestine desfășurată la miezul nopții, în fața unei persoane care fusese numită în postul său cu trei săptămâni înainte. Inițial, autoritățile au emis o dezmințire formală, iar anchetele care au urmat au fost afectate de o serie de omisiuni de unde putem deduce că autoritățile doreau să treacă incidentul sub tăcere: protagoniștii nu au fost audiați în cursul anchetei inițiale, ci la aproape trei ani după evenimente, iar elementele de probă cruciale din cauză, adică înregistrările camerelor de supraveghere din penitenciar, nu au fost obținute.

Concluzie: încălcare (nouă voturi la opt).

Articolul 41: 4 000 EUR cu titlu de prejudiciu moral.

(A se vedea, de asemenea, *Lutsenko împotriva Ucrainei*, 6492/11, 3 iulie 2012, [Nota de informare nr. 154](#); *Tymoshenko împotriva Ucrainei*, 49872/11, 30 aprilie 2013, [Nota de informare nr. 162](#); *Khodorkovskiy și Lebedev împotriva Rusiei*, [11082/06 și 13772/05](#), 25 iulie 2013, [Nota de informare nr. 165](#); *Ilgar Mammadov împotriva Azerbaidjanului*, 15172/13, 22 mai 2014, [Nota de informare nr. 174](#); *Rasul Jafarov împotriva Azerbaidjanului*, 69981/14, 17 martie 2016, [Nota de informare nr. 194](#))

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului Redactat de grefă, prezentul rezumat nu obligă Curtea.

Click aici pentru [Note de informare privind jurisprudența](#)